

ДО НАУЧНОТО ЖУРИ, ОПРЕДЕЛЕНО СЪС ЗАПОВЕД
НА РЕКТОРА НА ВАРНЕНСКИЯ СВОБОДЕН
УНИВЕРСИТЕТ “ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР” ЗА
ПРИЕМАНЕ НА ЗАЩИТА НА ДИСЕРТАЦИЯ ОТ
ЕЛИСАВЕТА ГЕОРГИЕВА КАЛИНОВА-ПАНОВА

Р Е Ц Е Н З И Я

върху дисертационен труд, представен за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по научна специалност 05.05.15 “Международно право и международни отношения”

Автор на дисертационния труд: докторант на самостоятелна подготовка Елисавета Георгиева Калинова-Панова.

Тема на дисертационния труд: “Международноправна регламентация на спасяването по море”.

Рецензент: Иван Владимиров Иванов, доктор по право, хоноруван професор в Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство в София

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ-ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед на ректора на Варненския свободен университет “Черноризец Храбър” проф. д.ик.н. Ана Недялкова съм определен за външен член на научното жури за провеждане на открито заседание за защита на дисертационния труд на докторантката на самостоятелна подготовка Елисавета Георгиева Калинова-Панова на тема “Международноправна регламентация на спасяването по море”, представен за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по научна специалност 05.05.15 “Международно право и международни отношения”. На първото си заседание, състояло се на 13 януари 2012 г., научното жури ме определи за един от двамата рецензенти.

Запознаването с така представения дисертационен труд позволява да се направят изводите, които са изложени по-нататък в рецензията.

Темата, на която авторката е посветила своя дисертационен труд, е актуална. Международноправната регламентация на спасяването по море се съдържа главно в Международната конвенция за спасяването (SALVAGE 1989), приета в Лондон на 28 април 1989 г. и влязла в сила международно на 14 юли 1996 г., а за Република България, която се присъедини към нея на 14 март 2005 г., - от 14 март 2006 г. Тази конвенция

е широко приет международноправен акт. Към 31 декември 2010 г. броят на договарящите държави възлиза на 59. Целта на конвенцията от 1989 г., предназначена да замени Брюкселската конвенция за унифициране на някои правила относно оказване на помощ и спасяване по море от 1910 г., е приемането на еднообразни международни правила относно спасителните операции на море, които да осигурят ефикасна и навременна намеса за безопасността на кораба и на друго имущество и за опазването на околната среда, както и съответни стимули за лицата, предприемащи такива операции (с.38-39 от дисертационния труд).

Разработеният в дисертационния труд проблем е значим. Действени и предприети навреме мерки за спасяване на кораби в опасност в плавателни води и на намиращите се на борда лица е невъзможно без добре организирано и ефикасно международно сътрудничество между държавите, по-специално между държавите, които имат излаз на море и/или развиват международно корабоплаване, каквато държава е Република България.

Българската правна литература не е богата на съчинения в областта на спасяването по море. На този древен правен институт, който играе съществена роля в упражняването на свободата на корабоплаване в открито море и за спазване на правата на човека на живот и на имущество, досега са посветени само части на университетски учебници и научни студии, публикувани преди влизането в сила на действащата международна конвенция. Това състояние на специализираната българска правна литература в областта на морското спасяване е точно отразено от авторката. В представения на вниманието на научното жури дисертационен труд за пръв път в Република България с монографична задълбоченост се разглеждат международноправните аспекти на спасяването на море.

Методиката на изследването е правилно избрана. Прилагането на нормативния, на формално-логическия, на историко-правния и на сравнителноправния методи в изложението, което се състои от 225 стандартни компютърни страници заедно с 20 приложения, включително приложение № 3, представляващо сравнителна таблица на Международната конвенция от 1989 г. по спасяване и Кодекса на търговското корабоплаване, е позволило на авторката да постигне целта на дисертационния труд, а именно: изучаването на международноправната регламентация на спасяването на море с методите на анализа и на сравнителното изследване и чрез съпоставянето ѝ с националната ни уредба. Предмет на изследването са международнопубличноправните аспекти на морското спасяване” (с.12).

Списъкът на използваната литература, който е приложен към дисертационния труд, обхваща 133 заглавия, от които 30 са на латиница (с.217 – 225). Очевидно е използвана цялата достъпна литература. Към някои от използваните съчинения, особено измежду чуждестранните издания под №№ 104 - 133, за пръв път се прибегва в българската правна

литература. Използваните съчинения са коректно цитирани, включително в 459-те забележки под линия. Авторката на дисертационния труд като правило оценява критично литературните източници.

Дисертационният труд е съдържателно написан. Обстойно са разгледани всички международнопубличноправни аспекти на морското спасяване. Авторката не се е ограничила с разглеждането само на разпоредбите на Международната конвенция за спасяването от 1989 г. Тя е подложила на правен анализ и редица разпоредби на други многостранни международни договори, които по някакъв повод уреждат международнопубличноправни аспекти на спасяването по море, включително мерките за предотвратяване на нуждата от спасяване. В този кръг, освен Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г., влизат редица подготвени от Международната морска организация международни конвенции, включително Международната конвенция за безопасност на човешкия живот на море (SOLAS) от 1974 г., Международната конвенция за предотвратяване на замърсяването от кораби (MARPOL) от 1973 г., Международната конвенция за товарните водолинии (LOAD LINES) от 1966 г., Международната конвенция за тонажно измерване на корабите (TONNAGE) от 1969 г., Международната конвенция за вахтената служба и нормите за подготовка и освидетелстване на моряците (STCW) от 1978 г. и Международната конвенция за търсене и спасяване (SAR79) от 1979 г. С тях държавите поемат общо взето задължението да осигурят строг контрол върху плаващите под тяхно знаме кораби, тяхното обезопасяване и оборудване с цел при морски инциденти да се избягва загубата на живот, да се намаляват щетите за околната среда, да се предотвратяват аварии и да се ограничават вредоносните последици от произшествия. Не са пренебрегнати и двустранните международни договори на Република България в областта на спасяването. Подобавашо внимание е отделено на международните задължения, които произтичат за Република България в качеството ѝ на държава-членка на Европейския съюз от Договора за Европейския съюз и от Договора за функционирането на Европейския съюз в редакцията им според Лисабонския договор от 2007 г., както и от регламенти и от директиви на негови органи в областта на безопасността на корабоплаването.

В изложението, освен в приложения, са използвани сравнителни и други таблици. Така например, разликите в обхвата на съществените елементи на спасяването в Конвенцията за унифициране на някои правила относно оказване на помощ и спасяване по море от 1910 г. и в Международната конвенция по спасяване от 1989 г. са илюстрирани със сравнителна таблица (с.67). Основните твърдения на авторката са правилни и не възбуждат съмнение. Дисертационният труд показва, че авторката му притежава задълбочени теоретични знания по научната специалност “Международно право и международни отношения”, по която е трудът.

Критичното оценяване на литературните източници е позволило на авторката да доразвие научните схващания по проблемите, които са

засегнати в дисертацията. Обосновани са редица научни изводи. По такъв начин дисертационният труд показва, че кандидатката за образователната и научна степен “доктор” има способности за самостоятелни научни изследвания в областта на международното право и на международните отношения.

В дисертационния труд се съдържат научни и научноприложни резултати, които представляват оригинални приноси в науката за международното право и за международните отношения. Такива приноси са научните схващания, които авторката доразвива в него по засегнатите проблеми.

Приносен характер има заключението за принципите, от които трябва да се ръководят държавите в сътрудничеството си за осигуряване безопасността на корабоплаването и за оказването на помощ в морето, а именно: а) държавата се задължава да оказва помощ в морето посредством вменяването на задължения на капитана на всеки кораб, плаващ под нейн флаг, без да подлага на сериозен риск своя кораб и екипаж, да оказва помощ на всяко лице в морето, заплашено от гибел, или на бедстващ кораб; б) държавите осъществяват контрол върху корабите относно тяхната годност за плаване и върху техническото им оборудване; в) държавите упражняват контрол върху снабдяването на корабите със съвременни технически навигационни средства и със спасителни средства и оборудване; г) държавите подпомагат организацията и ефективността на спасителните служби за търсене и за спасяване в морето; д) крайбрежната държава може да ръководи спасителната операция, когато е застрашена от екологична опасност в близост до нейните води (с.58-59).

Значение на принос има и научният извод, че континенталният шелф необосновано се третира като морско пространство в чл.18, ал.2 от Конституцията на Република България от 1991 г. и в чл.5, ал.1 от Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България. Авторката на дисертационния труд уместно изтъква, че съгласно чл.76 от Конвенцията на ООН по морско право от 1982 г., по която нашата държава е страна от 1996 г., континенталният шелф обхваща повърхността на морското дъно и недрата на подводния район, който се простира отвъд териториалното море на крайбрежната държава като естествено продължение на сухоземната територия до външния ръб на крайнината на континента или на разстояние до 200 морски мили от изходните линии, от които се измерва широчината на териториалното море. Тя добавя, че чл.78 на споменатата конвенция отделно урежда правния статут на покриващите го води и въздушно пространство (с.140-141).

Оригинални научни приноси, наред с научните изводи, съставляват добре обоснованите предложения за усъвършенстване на националното и на европейското законодателство (предложения *de lege ferenda*). Такива предложения са: а) в Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България да се прецизират

понятията “оказване на помощ”, “търсене и спасяване” и “спасяване” по отношение както на бедстващи хора, така и на търпящи бедствие кораби и въздухоплавателни средства (с.89-90 и приложение № 7а); б) глава XIII, посветена на спасяването, от Кодекса на търговското корабоплаване да бъде приведена в съответствие с Международната конвенция за спасяването от 1989 г., като в кодекса намерят отражение новите моменти в конвенцията, включително специалната компенсация за предотвратяване или за намаляване на щетите върху околната среда, правото на крайбрежната държава да организира спасителни операции, когато са застрашени нейните води и крайбрежие, и сътрудничеството между държавите в координирането на спасителните операции (с.90 – 91); в) разпоредбите на законите и на подзаконовите нормативни актове на Република България относно спасяването в морето, включително пространствения му обхват и употребените в тях термини, да се съобразят с поетите от нея задължения по международни договори (с.141-142).

Изводите, заключенията и предложенията, които са обосновани в рецензирания дисертационен труд, могат да бъдат успешно използвани при усъвършенстването на националното законодателство и в международното сътрудничество на Република България в областта на спасяването по море.

Авторефератът на дисертацията отразява точно съдържанието на труда.

Позволявам си да привлека вниманието на авторката на дисертационния труд върху някои нейни твърдения, които по мое мнение се нуждаят от допълнително аргументиране или от уточняване.

От допълнително аргументиране се нуждае нейното твърдение, че една от последиците на влизането на държавата във война е анулирането или спиране действието на мирновременните международни договори (с.37). Всъщност първата алтернатива, а именно: анулирането, предназначено за прилагане от една държава към неин двустранен мирновременен международен договор, е неприложимо за Брюкселската конвенция от 1910 г., за която става дума на тази страница от труда. В качеството ѝ на многостранен международен договор за нея може да намери приложение спирането на действието ѝ само в отношенията между воюващите държави-участнички в конвенцията. Спирането на действието на Брюкселската конвенция по време на Първата и Втората световни войни само в отношенията между воюващите държави-участнички в конвенцията не е имало правно значение за България, която изобщо не е била държава-участничка в конвенцията. По-нататък в дисертационния труд е правилно отразено обстоятелството, че през 1970 г. с действащия Кодекс на търговското корабоплаване, по-специално с неговата глава XIII, посветена на спасяването, съдържащите се в Брюкселската конвенция от 1910 г. международни правила са станали задължителни чрез трансформирането им във вътрешнодържавни правни норми, без това да е наложено по силата на договорен ангажимент (с.38).

От уточняване има нужда твърдението, че Република България е от 2005 г. страна по Международната конвенция от 1989 г. за спасяване (с.39).

Действително присъединяването на България към конвенцията е извършено през 2005 г., по-точно на 14 март 2005 г., когато съгласно чл.28, ал.3 акт с такова действие е депозиран при Генералния секретар на Международната морска организация, който е депозитар на конвенцията. Но самото присъединяване след международното влизане в сила на 14 юли 1996 г. не е достатъчно за превръщане на България в страна по конвенцията. Според чл.29, ал.2 за държава, която изразява своето съгласие да бъде обвързана от конвенцията, след като условията за влизането ѝ в сила са изпълнени, каквато държава е Република България, съгласието има действие след една година от датата, на която то е изразено. Едногодишният срок в случая е изтекъл на 14 март 2006 г., от която дата Република България е страна по споменатата конвенция. Впрочем по-нататък в дисертацията на с.91 е правилно отбелязано, че спрямо България Международната конвенция за спасяването от 1989 г. е влязла в сила от 2006 г.

Изтъкнатите отделни недостатъци не са в състояние да намалят достоинства на дисертационния труд, които бяха отбелязани в началото на тази рецензия. Тези недостатъци не се отразяват върху общата положителна оценка, която дисертационният труд заслужава.

Въз основа на извършеното проучване на дисертационния труд на тема "Международноправна регламентация на спасяването по море" установих, че този дисертационен труд отговаря на изискванията на чл.6, ал.3 (нова, ДВ, бр.101 от 2010 г.) на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Той съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален научен принос в правната наука. Дисертационният труд показва, че авторката му притежава задълбочени теоретични знания по научната специалност "Международно право и международни отношения", в която област е трудът, и че има способности за самостоятелни научни изследвания. Затова неговата авторка Елисавета Георгиева Калинова-Панова заслужава присъждането на исканата от нея образователна и научна степен "доктор" по научната специалност "Международно право и международни отношения".

София, 22 януари 2012 година

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р Иван Владимиров Иванов)